

FORMULARZ KWERENDY INSTYTUCJI MUZEALNYCH

Projekt „Muzea w polskiej kulturze pamięci (do 1918 r.): wczesne instytucje muzealne wobec muzeologii cyfrowej”

finansowany ze środków Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego
w Ramach Narodowego Programu Rozwoju Humanistyki 2015.

INFORMACJE OGÓLNE:

Lokalizacja: Miejscowość/ Region / Kraj

Warszawa / Gubernia Warszawska / Królestwo Polskie

Tytuł/pełna nazwa instytucji:

Zbiory Królewskiego Uniwersytetu Warszawskiego: Gabinet starożytnych osobliwości

Typ instytucji: muzeum publiczne, zbiory muzealne instytucji lub organizacji (biblioteka, towarzystwo naukowe), kolekcja prywatna

muzeum uczelniane, szkolne [uczelnie, szkoły]

Opis instytucji/skrócony (wg wzoru: typ instytucji, charakter zbiorów):

Gabinet starożytnych osobliwości był kolekcją o charakterze muzealnym tworzoną w ramach Królewskiego Uniwersytetu Warszawskiego. W jego zbiorach znalazły się kości zwierząt prehistorycznych, okazy archeologiczne (ceramiczne), brązy, zbroje. Gabinetem zarządzał Kazimierz Brodziński (1791-1835), jednak zbiory nie były powiększane planowo i obejmowały niespełna 40 numerów inwentarzowych, w tym zespoły okazów. Ostatecznie Gabinet starożytnych osobliwości został przyłączony do Gabinetu Numizmatycznego, a w 1832 r. trafiły pod zarząd Dyrekcji Gabinetów Naukowych Okręgu Naukowego. W 1866 r. zbiory starożytności trafiły do Muzeum Sztuk Pięknych, a w 1869 r. do Muzeum Starożytności.

Daty działalności / zakres czasowy:

1818 – przekazanie do zbiorów Królewskiego Uniwersytetu Warszawskiego okazów archeologicznych
1821, 28. maja – formowanie Zbioru osobliwości starożytnych
1831 – zamknięcie Królewskiego Uniwersytetu Warszawskiego
1832 – utworzenie Dyrekcji Gabinetów Naukowych Okręgu Naukowego
1862 – likwidacja Dyrekcji Gabinetów, powstanie Szkoły Głównej Warszawskiej

Dostępność

Typ relacji instytucji wobec pamięci

Rodzaj pamięci

narodowościowa polska; lokalna o charakterze krajoznawczym, ponad religijnym i ponadnarodowym

Obszar pamięci/ nośnik pamięci/ rodzaj zbiorów

Obszar miejsca: terytorium i jego przyroda
Obszar historii:

DANE INSTYTUCJI :

	OBECNIE	DAWNIEJ
ADRES / SIEDZIBA DANE ADMINISTRACYJNE – województwo/powiat/gmina/ulica/ działki, zmiany siedzib (daty); REGION HISTORYCZNY	xxx	Królewski Uniwersytet Warszawski, Pałac Kazimierzowski, ul. Krakowskie Przedmieście 26/28, Królestwo Polskie 1832 – Gabinet Zoologiczny, antresola, gmach Oddziału Sztuk Pięknych) ob. Wydział Historyczny UW)
DANE KONTAKTOWE TELEFON / EMAIL/ WWW	xxx	xxx
GODZINY OTWARCIA	xxx	brak danych
DYREKTORZY	xxx	xxx
ZARZĄDCA	xxx	Królewski Uniwersytet Warszawski
Budynek muzealny (przekształcenia/nowo wybudowany/zaadoptowany)	xxx	zaadaptowany

INFORMACJE HISTORYCZNE:

Zmiany w nazwach:

Gabinet starożytnych osobliwości kraju własnego; Zbiór osobliwości starożytnych;

Misja muzeum/ założenia kolekcjonerskie/ cele działalności

„opatrzyć w zbiory tego wszystkiego co może nosić cechę godnej rzadkości lub iakéj pamiątki, mianowicie co do obyczajów i dziejów przodków naszych” (Gabinet starożytnych osobliwości 1824: 104)

Zakres terytorialny (zawarty w misji muzeum)

Królestwo Polskie

Założyciele/ właściciele: osoby lub instytucje (podstawowe dane biograficzne lub krótka charakterystyka)

xxx

Pracownicy: opiekunowie, dyrektorzy, kustosze, muzeolodzy (podstawowe dane biograficzne, ważniejsze osiągnięcia)

Brodziński Kazimierz (1791-1835) poeta, historyk, krytyk literacki, redaktor, członek Towarzystwa Warszawskiego Przyjaciół Nauk, wykładowca literatury na Królewskim Uniwersytecie Warszawskim, w latach 1821-1830 sekretarz uczelni; zarządzający gabinetem starożytności i osobliwości.

Organizacje związane z muzeum oraz działające przy muzeum (krótka charakterystyka, najważniejsze postaci, historia, datowanie)

xxx

Kalendarium (historia instytucji)

W 1818 r. do zbiorów Królewskiego Uniwersytetu Warszawskiego zostały przekazane dwa naczynia ceramiczne z okresu kultury łużyckiej z cmentarzyska p. Turkiem, odkryte w czasie poszukiwań kamienia do budowy szos, przez kapitana Ludwika Heimlera z przeznaczeniem do „gabinetu uniwersytetu królewskiego warszawskiego”. Faktycznym początkiem Gabinetu starożytnych osobliwości był jednak rok 1821, kiedy Komisja Rządowa WRiOP zdecydowała o jego formalnym powstaniu i zwróciła się z apelem do duchowieństwa i władz krajowych o odszukiwanie i przekazywanie ze zbiorów kościelnych i miejskich okazów „osobliwości” na rzecz formującego się Gabinetu. Analogiczny apel został skierowany także do osób prywatnych (1821).

Odezwy nie przyniosły spodziewanego skutku, a do zbiorów trafiały nieliczne okazy przechowywane w kościołach parafialnych na terenie Królestwa Polskiego, a także przekazy od osób prywatnych. Zarząd nad Gabinetem został przekazany Kazimierzowi Brodzińskiemu, który pełnił równocześnie funkcję sekretarza uczelni. Obowiązki administracyjne nie pozwoliły Brodzińskiemu na poszerzanie zbiorów, a niewielka kolekcja została przyłączona do Gabinetu Numizmatycznego kierowanego przez Feliksa Bentkowskiego. Uzasadnieniem dla przyłączenia kolekcji starożytności do Gabinetu Numizmatycznego był fakt, że w nabytych do Gabinetu Numizmatycznego kolekcjach (1824 i 1830) znajdowały się zabytki starożytne. W zakupionej w 1824 r. kolekcji Biernackiego znalazły się zabytki starożytne (319 szt. starożytności w tym: 15 szt. „figur brązowych”, prawdopodobnie 9 odkrytych w 1809 r. pod Olkuszem, prawdopodobnie falsyfikaty posążków rzymskich), w kolekcji Wolańskiego (1830) „sztuka złota w kształcie sprzączki”. Ze względu jednak na odmienne zainteresowania kierownika Gabinetu Numizmatycznego oraz aktywną działalność Towarzystwa Warszawskiego Przyjaciół Nauk, które gromadziło zbiory starożytności, uniwersytecka kolekcja archeologiczna właściwie od połowy lat dwudziestych nie była powiększana, a starożytności z kolekcji Biernackiego i Wolańskiego formalnie były częścią zbioru Gabinetu Numizmatycznego.

W 1832 r., w związku z wywozem kolekcji Gabinetu Numizmatycznego do Petersburga, okazy stanowiące wcześniej zbiór Gabinetu starożytnych osobliwości zostały wyłączone i pozostawione w Warszawie i przekazane pod zarząd Dyrekcji Gabinetów Naukowych Okręgu Naukowego. „Zbiór

Różnych Osobliwości” funkcjonował przy Gabinecie Zoologicznym, i podzielony został na Oddział Osobliwości (ubioiry, zbroje, narzędzia różnych narodów) oraz Oddział Różnaitych Starożytności (urny słowiańskie 21 szt., mumia egipska, narzędzia chińskie).

Wraz z założeniem Szkoły Głównej Warszawskiej do Biblioteki Głównej przyłączone zostały Gabinet medali, Gabinet dawnego Instytutu Szlacheckiego, zbiór numizmatyczny odlewów i odcisków oraz pamiątki historyczne i archeologiczne. W 1864 roku, w związku z organizacją Muzeum Sztuk Pięknych zdecydowano i wydzieleniu sali na zabytki starożytne, przekazane w 1866 r., a w 1869 r. powstało Muzeum Starożytności, którego organizatorem był Hipolit Skimborowicz.

ZBIORY

Charakterystyka zbiorów (wraz z danymi ilościowymi)

1824 – 50 szt.

1832 – 37 popielnic „z różnych okolic kraju”

1848 – 123 szt.

1866 – 116 szt.

1821: okazy z historii naturalnej (kość wieloryba, 11 łokci długości); okazy archeologiczne; numizmaty (moneta Batorego z 1585); broń (kolczuga z kościoła parafialnego we wsi Obryte, rusznica, szturmak)

1822: okazy historyczne (chorągiew szwedzka z Wizna, popiersie ś. p. Stanisława Potockiego); okazy przyrodnicze (szczeka mamuta spod Chęcin, kiel mamuta - „fenomen” z kościoła dominikanów w Janowie, kości zwierzęce z kościoła pw. św. Stanisława w Rawie, ząb zwierzęcia z kościoła parafialnego Sadlno), broń (oręż rycerski, kołpak żelazny, pancerz żelazny, zbroja żelazna);

1823: numizmaty (pieniążek z parafii świerskiej)

1824: okazy archeologiczne (dwie urny pogrzebowe znalezione w Łazienkach przy kopaniu fundamentów pawilonów i stajen);

1825: okaz przyrodnicze („ząb wielkoluda” z kościoła w Worowej)

1844: naczynia z cmentarzyska kultury łużyckiej w Łęcznej

1851: 23 naczynia z cmentarzyska kultury łużyckiej w Nietulisku Dużym

Kości prehistorycznych zwierząt, dawna broń, popielnice (18 szt. z Łazienek i Belwederu).

Obiekty szczególne (o szczególnym znaczeniu symbolicznym, ważne dla nauki lub sztuki, komentowane, słynne)

brak danych

Strategia pozyskiwania zbiorów

przekazy:

1821: prezes Komisji województwa lubelskiego Domański (deklaracja kości wieloryba, 11 łokci długości); Komisja województwa płockiego (zbroje z kościoła parafialnego we wsi Obryte);

1822: Komisja województwa augustowskiego (chorągiew szwedzka z Wizna);

1824: generał dywizji Hauke (dwie urny pogrzebowe z Łazienek)

Darczyńcy/Fundatorzy/Sprzedawcy (imiona i nazwiska, charakterystyka przekazanych darów/sprzedanych eksponatów; data)

1821: Matylda Möllerowa (moneta Batorego z 1585), Michał Starzyński (rusznica, szturmak)
1822: ks. Bieńowski, archidiakon kielecki (szczeka mamuta spod Chęcin); Antoni Ogonowski dziekan zaklikowski, proboszcz urzędowski („fenomen” kiel mamuta), płk. Bartusiewicz (oręż rycerski, kołpak żelazny, pancerz żelazny); prof. Maliński z Rzymu (popiersie ś. p. Stanisława Potockiego)
1823: ks. Antoni Solecki (pieniązek)

Ekspedycje naukowe organizowane przez muzeum

brak danych

Transfery zbiorów: data, okoliczności, zakres, ostateczna lokalizacja

przyłączenie do Gabinetu Numizmatycznego Królewskiego Uniwersytetu Warszawskiego (ok. 1830?); 1869 Muzeum Starożytności Skimborowicza

WYSTAWY I DZIAŁALNOŚĆ POPULARYZATORSKA:

Wystawy stałe

brak danych

Wystawy czasowe

xxx

Katalogi zbiorów i wystaw oraz przewodniki

brak danych

Inne publikacje (wydawane przez instytucję)

xxx

Współpraca instytucjonalna (muzea, uczelnie, towarzystwa, administracja itd.)

administracja: komisje wojewódzkie

Zasięg działalności (informacje o miejscu pochodzenia zwiedzających, komentatorów, autorów relacji itd.)

brak danych

Zwiedzający (charakterystyka statystyczna, ważniejsze osobistości)

brak danych

ŹRÓDŁA:

Bibliografia

[Komissya Rządowa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego], *Gazeta Korrespondenta Warszawskiego y Zagranicznego*, 1821, nr 161, s.n.

Uniwersytet Królewski Warszawski, *Rocznik Instytutów Religijnych i Edukacyjnych w Królestwie Polskiem*, 1824, r. 1, s. 87-145 [103-105]

Uniwersytet Królewski Warszawski, *Rocznik Instytutów Religijnych i Edukacyjnych w Królestwie Polskiem*, 1826/27, r. 2, s. 197-227 [216]

Królewski Uniwersytet Alexandrowski, *Rocznik Instytutów Religijnych i Edukacyjnych w Królestwie Polskiem*, 1830, r. 3, s. 125-144 [141-142]

Bieliński Józef, 1907. *Królewski Uniwersytet Warszawski (1816-1831)*. T. 1-3, Kraków-Warszawa: skł. gł. w Księgarni E. Wende i Ska (T. Hiż i A. Turkuł); [druk:] W. L. Anczyc i Spółka

Heimler Ludwik, 1819. Wiadomość o starożytnych popielnicach znalezionych w 1818 roku w województwie kaliskim, *Pamiętnik Warszawski*, nr 13, s. 464-471

Jaworski Piotr, 2003. *Sztuka starożytna w zbiorach Uniwersytetu Warszawskiego*, [w:] *Kultura artystyczna Uniwersytetu Warszawskiego: ars et educatio*, red. Jerzy Miziołek, Warszawa: UW

Kolendo Jerzy, 1993. *Zbiory zabytków archeologicznych oraz kolekcje numizmatyczne na Uniwersytecie Warszawskim w latach 1816–1915*, [w:] *Dzieje archeologii na Uniwersytecie Warszawskim*, red. S. K. Kozłowski, Warszawa, s. 463-474

Kolendo Jerzy, 2002. *Zbiory zabytków pradziejowych na Uniwersytecie Warszawskim*, „Światowit”, t. 4 (45), fasc. B, s. 87-100

Mikocki Tomasz, 1993. *Historia zbiorów starożytnych Uniwersytetu Warszawskiego*, [w:] *Dzieje archeologii na Uniwersytecie Warszawskim*, red. Stefan Karol Kozłowski, Jerzy Kolendo, Warszawa: Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego, s. 41-51

Mikocki Tomasz, Szafrński Z., 1993, *Uniwersyteckie zbiory starożytności* [w:] *Antyk w Uniwersytecie Warszawskim : nauka i nauczanie w okresie od powstania uczelni do 1915 roku: prawo rzymskie, historia starożytna, archeologia klasyczna*, red. Jerzy Kolendo, Warszawa: Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego

Mycielski Maciej, 2016. *Uniwersytet Królewski 1816-1831*, [w:] *Dzieje Uniwersytetu Warszawskiego 1816–1915*, red. nauk. Kizwalter Tomasz, Warszawa: Wyd. UW, s. 53-362

Andrzej Szwarc, 2016 a. *Warszawa bez uniwersytetu 1831–1857*, [w:] *Dzieje Uniwersytetu Warszawskiego 1816–1915*, red. nauk. Kizwalter Tomasz, Warszawa: Wyd. UW, s. 363-414

Andrzej Szwarc, 2016 b. *Akademia Medyko-Chirurgiczna i Szkoła Główna 1857–1869*, [w:] *Dzieje Uniwersytetu Warszawskiego 1816–1915*, red. nauk. Kizwalter Tomasz, Warszawa: Wyd. UW, s. 415-556

Wierzbowski Teodor, 1904. *Arheologičeskij Kabinet' Imperatorskago Varšavskago Universiteta: istoričeskij očerk'*, Warszawa: [s.n.] [**tam odezwy z 1821**]

Archiwa / zespoły archiwalne / źródła / inwentarze / księgi gości

brak danych

Zasoby ikonograficzne (opis, lokalizacja)

brak danych

Ciekawe cytaty

„Temi względami powodowana [poszerzenia wiedzy z dziedziny historii naturalnej] Komissya rządowa W.R. i O.P. pragnąc dla dobra kraiu Uniwersytet Warszawski opatrzyć w zbiory tego wszystkiego co może nosić cechę godney rzadkości lub iakéy pamiątki, mianowicie co do

obyczajów i dziejów przodków naszych, wezwwała na początku r. 1821 tak Duchowieństwo iako i Władze krajowe, ażeby pierwsze, znajdować się mogące po składach kościelnych, drugie, po składach mieyskich osobiwości, dla istotnego użytku kraiu całego, chciały odsyłać na koszt Kommissyi do formującego się Gabinetu.

Lecz ponieważ idzie o rzecz publiczną ponieważ zamiarem iest utworzyć zbiory szczególniéj do użytku młodzieży kraiowéj, Kommissya Rządowa W.R. i O.P. w drugiéj połowie 1821 r. uczyniła przez pisma publiczne odezwę w téj mierze do obywateli nawykłych w każdym razie nie szczędzić ofiar dla dobra kraiu, upraszając iżby wyżej namienione osobiwości bądź w ofierze dla tworzącego się Gabinetu składać, bądź za umiarkowanym wynagrodzeniem odstępować raczyli. Wyrażono i to ieszcze życzenie, ażeby przy nadesłaniu iakowey osobiwości, ile sposobność dozwoli, wskazane bydy mogło mieysce i czas iéy znalezienia, a w miarę ważności przedmiotu, daty przechodzenia iego w różne ręce, wreszcie dawniejsze i terażniéjsze mniemanie o początku, naturze lub znaczeniu przedmiotu” (Uniwersytet Królewski [Gabinet starożytnych osobiwości] 1824: 104-105)

„Nabycie gotowych już zbiorów zawsze jest trudne – przedewszystkiem zbiory takie rzadko się zdarzają i wymagają znacznych nakładów. Lecz Komisya rządowa wiedziała o tem dobrze, że u osób prywatnych znajdują się często pojedyncze przedmioty, dotyczące już to historii naturalnej kraju – jak rogi, kości, żeby zwierząt już nieistniejących; jak zbroje, naczynia, oręż, wszelkie wykopaliska, świadczące o kulturze danej miejscowości, z zamierzchłych, prastarych czasów lub mniej odległej przeszłości. Przedmioty powyższe zachowanej pojedynczo u osób pojedynczych, mają bardzo, albo też żadne nie przynoszą korzyści posiadaczom; tymczasem, też same przedmioty, zgromadzone w jedno mieysce, należycie uporządkowane i objaśnione, a wystawione na widok publiczny, mogą się dzielnie przyłożyć do rozszerzania wiadomości tak z dziedziny historii politycznej, jak i naturalnej” (Bieliński 1907: 648)

„1) Biskup sandomierski do Komisji rządowej wyznań relig. i oświecenia publicznego: „W dopełnieniu reskryptu Wysokiej Komisji rządowej z dnia 28 maja 1821 r. Nr 4066, wzywam w dniu dzisiejszym wszystkich XX. Plebanów i kościołów rządców, aby mi osobiwości z szczątek nieistniejących już zwierząt i starożytnych do kościelnego użytku nie służących naczyń, broni, zbroi i t.p. składające się w sposobie wzmiankowanym reskrytem wskazanym opisali i opis tych osobiwości z dołączeniem swej deklaracyi, czy takowe dla użytku dobra publicznego do gabinetu starożytnych osobiwości bezpłatnie lub też z wynagrodzeniem odstąpią, przez właściwych XX. Dziekanów, najdalej na dzień 30 sierpnia nadesłali. [...]

Tenże biskup Burzyński pod datą 4 grudnia 1821 r. zawiadamia Komisję, że w dyecezyi sandomierskiej starożytne osobiwości i t.d. nie znajdują się” (Bieliński 1907: 650)

„Ciekawą jest korespondencya ministra Grabowskiego z prezesem województwa mazowieckiego z dnia 2 maja 1825 r., [...]: „Komisya rządowa powziąwszy wiadomość, że komisarz obwodu warszawskiego zalecił wójtowi gminy Willanowa, aby wezwał proboszcza i kolatora kościoła w Willanowie, iżby ci kość nazwaną żebrem wielkoluda w kruchcie będącą, do gabinetu odesłali, zamówił sobie raport o skutku pod karą 10 złp. Komisya rządowa widzi potrzebę zwrócić uwagę Komisji wojewódzkiej, iż stosowanie do rozporządzeń w tej mierze z dnia 28 maja 1821 r. wydanych, posiadacze osobiwości nie środkami musu, lecz jedynie łagodnem zachęceniem do składania takowych mają być skłaniani”.

Nie wszyscy kolatorowie byli tak zestosunkowani, jak wilanowski, aby mogli się przed władzą uskarżyć na nadużycia ze strony urzędników powiatowych. Była więc presya. Tymczasem rezultat okazał się bardzo skromny. przez dziesięć lat istnienia gabinetu starożytności, nie wiele co więcej do niego przybyło, nadto cośmy powyżej przytoczyli” (Bieliński 1907: 653-654)

UWAGI:

należy uzupełnić o materiały archiwalne

OPRACOWANIE:

Autor opracowania:

Aldona Tołysz

Data sporządzenia karty:

2018-08-30

Wyjazdy studyjne w celu wykonania karty, daty:

xxx

METADANE* (wypełnia redaktor portalu)

TYTUŁ (Miejscowość-nazwa instytucji)	
LOKALIZACJA GPS	
KLASYFIKACJE	
DATA UTWORZENIA	
AUTOR WPISU/REDAKTOR/KOREKTOR	
RELACJE	
TAGI	
SYGNATURA	
PRAWA / LICENCJE	